

qendra e provimeve
MASA
E VËRTETË
E NJOHURIVE

GARAT SHTETËRORE 2014

SHIFRA E NXËNËSIT

SHKOLLA FILLORE

BIOLOGJI

NUMRI I PËRGJITHSHËM I PIKËVE TË FITUARA

Testin e kontrollloi

.....
.....

Podgoricë, ... 20.....

UDHËZIM

Të dashur garues,

Testi nga biologjia është paraparë që të punohet 120 minuta.

Testi detyrimisht duhet zgjidhur me laps kimik (lapsin e thjeshtë mund ta shfrytëzoni gjatë punës, mirëpo përgjigjja përfundimtare duhet të jetë e shkruar me lapsin kimik).

Përgjigjet të cilat nuk janë shkruar qartë ose janë përmirësuar nuk do të vlerësohen, prandaj mendohuni mirë para se të jepni përgjigjen përfundimtare.

Ju dëshirojmë punë të mbarë!

Shpërndarja e pikëve

Numri rendor i pyetjes	Numri i pikëve
1.	1
2.	1
3.	1
4.	1
5.	1
6.	1
7.	1
8.	1
9.	1
10.	1
11.	1
12.	1
13.	3
14.	3
15.	3
16.	3
17.	3
18.	3
19.	3
20.	2
21.	5
22.	5
23.	4
24.	2
25.	2
26.	2
27.	2
28.	5
29.	2
30.	5
31.	4
32.	3
33.	3
34.	6
35.	15

1. Cili nga proceset e dhënë nuk është i lidhur me qarkullimin e karbonit në natyrë?

- a) krijimi i qymyrit
- b) transpiracioni
- c) fotosinteza
- d) kalbëzimi

2. Për zhvillimin e procesit të fotosintezës nevojiten:

- a) uji dhe oksigjeni
- b) dyoksidi i karbonit dhe azoti
- c) uji dhe dyoksidi i karbonit
- d) azoti dhe oksigjeni

3. Popullacionin e përbëjnë individët e:

- a) gjitarëve në pyll
- b) insekteve në pyll
- c) dhelprave në pyll
- d) mishngrënësve në pyll

4. Lulëzimi i ujit është dukuri e cila, në kushte të caktuara, paraqitet përkohësisht, kryesisht, në ujërat e palëvizshme. Këtë dukuri e shkaktojnë:

- a) algat e bentonit
- b) bimët me lule
- c) organizmat planktonik
- d) anemonët e detit dhe zambakët

5. Cila nga bimët e mëposhtme ka qepujkën?

- a) panxhari
- b) lulebora
- c) patatja
- d) karota
- e) misri

6. Infeksionin me amebën dizenterike do ta parandalojmë nëse:

- a) pimë ujë me akull
- b) pimë ujë të ambalazhuar
- c) hamë ushqim të kripur
- d) hamë perime të freskëta

7. Disa lloje të sfungjerëve kanë ngjyrë të gjelbër sepse:

- a) ushqehen kryesisht me alga të gjelbra – kërbaçore
- b) në disa qeliza të tyre ka klorofil
- c) jetojnë në simbiozë me algat e gjelbra njëqelizore
- d) kanë materien spongina e cila është me ngjyrë të gjelbër

8. Sistemi nervor – shkallëzor paraqet një formë të veçantë të sistemit nervor ganglionar i cili gjendet te:

- a) krimbat e unazor dhe butakët
- b) nyjorët dhe krimbat shpatuk
- c) krimbat e unazor dhe nyjorët
- d) krimbat shpatuk dhe cilindrik

9. Cila veti është e përbashkët për qelizën nervore dhe spermatozoidin?

- a) lëvizja aktive
- b) numri i njëjtë i kromozomeve
- c) përkatësia e indit të njëjtë
- d) prania e mitokondreve

10. Cila nga qelizat e cekura të njeriut asnjëherë nuk ka zgjatje?

- a) kockave
- b) muskujve
- c) nervore
- d) epiteliale

11. Kur delfini i trajnuar, në sinjalin e bilbilit të trajnerit, kërcen nga uji dhe kalon nëpër rreth, sjellja e tij paraqet:

- a) aktivitet të lartë nervor
- b) refleks të kushtëzuar
- c) refleks të lindur
- d) refleks të pakushtëzuar
- e) aktivitet të sistemit nervor vegjetativ

12. Shkencëtarët kanë zbuluar llojin e ri të organizmave me veti si vijon: organizimi njëqelizor, prezenca e kërbacit, bërthama dhe pigmenti i gjelbër, ushqimi miksotrof. Në bazë të vetive të cekura, ky organizëm do të radhitet në botën e:

- a) monerëve
- b) protistave
- c) kërpudhave
- d) bimëve

13. Lidhni organelet e cekura me funksion qelizor që kryejnë, ashtu që shkronjën para organeles përkatëse do ta shënoni në kllapa para funksionit përkatës qelizor:

Organelja:

- a) Bërthama
- b) Lizozomi
- c) Ribozomi
- d) Mitokondriet
- e) Aparati i Golxhit
- f) Centriolet

Funksioni qelizor:

- ( ) aktiviteti sekretues
- ( ) deponimi i kromatinës
- ( ) formimi i boshtit të ndarjes
- ( ) zbërthimi i molekulave të mëdha
- ( ) frymëmarrja qelizore
- ( ) sinteza e proteinave

14. Lidhni organizmat e cekur me vetitë përkatëse, ashtu që në kllapat para vetisë së dhënë do të shënoni shkronjën përkatëse.

Organizmi:

- a) guaca
- b) sepia
- c) iriçi i detit
- d) sfungjeri i detit
- e) kërmilli lakuriq

Vetitë:

- ( ) lëviz përmes të hinkës
- ( ) simetria pesërrezore
- ( ) krijimi i margaritarëve
- ( ) mungesa e indeve të vërteta
- ( ) aftësia e humbjes së ujit deri në 80%
- ( ) gjilpërat skeletore

15. Lidhni konceptet e dhëna, ashtu që në kllapa para llojeve të shtazëve të dhëna, të shënohet shkronja e cila i përgjigjet organeve të tyre të frymëmarrjes.

Organet e frymëmarrjes:	Llojet e shtyzëve:	
a) mushkëritë	( ) kërmilli i vreshtave	
b) verëzat	( ) larva e mollëkuqes	
c) trakejet	( ) larva e troftës	
d) sipërfaqja e trupit	( ) larva e bretkosës	☐
	( ) breshka e detit	
	( ) skraja e shiut	

16. Renditni organizmat e cekur në varësi nga mënyra e të ushqyerit në atë mënyrë që në kllapa para mënyrës së të ushqyerit të shënohet shkronja përkatëse.

Organizmi:	Mënyra e të ushqyerit:	
a) papuçorja		
b) kërpudha	( ) Autotrofia	
c) qumshtorja		
d) bacili i tuberkulozit	( ) Heterotrofia	
e) euglena e gjelbër		☐
f) cianobakteri	( ) Miksotrofia	

17. Lidhni organizmat me botën që i përkasin ashtu që në kllapa para llojeve të cekura të organizmave të shënohen shkronja e cila i përgjigjet botës së tyre.

Botë:	Lloji i organizmit:	
a) Monera	( ) ameba	
b) Bota bimore	( ) bakteri	
c) Protistët	( ) luledielli	
d) Bota shtazore	( ) tharmi	
e) Bota e kërpudhave	( ) trangulli i detit	☐
	( ) plazmodiumi	

18. Në kllapa pranë sistemeve të organeve të dhëna, shënoni shkronjat të cilat janë para pohimeve të cekura, ashtu që saktësisht të lidhni konstatimet të cilat u përgjigjen. Me këtë rast, konstatimet të cilat kanë të bëjnë me të dy sistemet së bashku, shkruani veçmas në kllapën e tretë.

Konstatimet:

- a) Përgjigjet në informacione nga mjedisi i jashtëm dhe i brendshëm
- b) Përpunon dhe dërgon informacione
- c) Përcjellë informacione në formë të impulseve
- d) Veprimi është mundësuar me anë të qarkullimit të gjakut
- e) Pranon informacionet nga mjedisi i jashtëm dhe i brendshëm
- f) Lidhja, koordinimi dhe kontrolli i funksionimit të drejtë të organizmit

Sistemi i organeve:

- (   ) Sistemi i gjëndrave me tajim të brendshëm (sistemi endokrin)
- (   ) Sistemi nervor
- (   ) Sistemi nervor dhe endokrin së bashku

19. Lidhni çiftet e eshtrave të dhëna nga ana e majtë, me tipin e lidhjes gjegjëse e cila i bashkon, duke i shënuar shkronjat përkatëse në kllapa në anën e djathtë.

Çiftet e eshtrave:

Tipi i lidhjes:

- a) ashti pyjkor – ashti zverkor
- b) nofulla e poshtme – nofulla e epërme   (   ) Lidhja e lëvizshme
- c) ashti ballor – ashti tamthor
- d) eshtrat të cilat e përbëjnë gishtin në këmbës (   ) Lidhja e palëvizshme
- e) brezi i komblikut – ashti i kofshës

20. Lidhni llojin e shtazës me shtresën mbrojtëse përkatëse të cilën e ka në sipërfaqen e trupit, duke shënuar shkronjën përkatëse në kllapa.

Lloji i shtazës:

Shtresa mbrojtëse në sipërfaqen e trupit:

- a) Skrraja e fëmijëve   (   ) kutikula
- b) Kërmilli cullak   (   ) lëkura shumështrësore
- c) Guaca e lumenjve   (   ) mbështjellësi kitinoz
- d) Kali i Nilit   (   ) lëvozhga gëlqerore

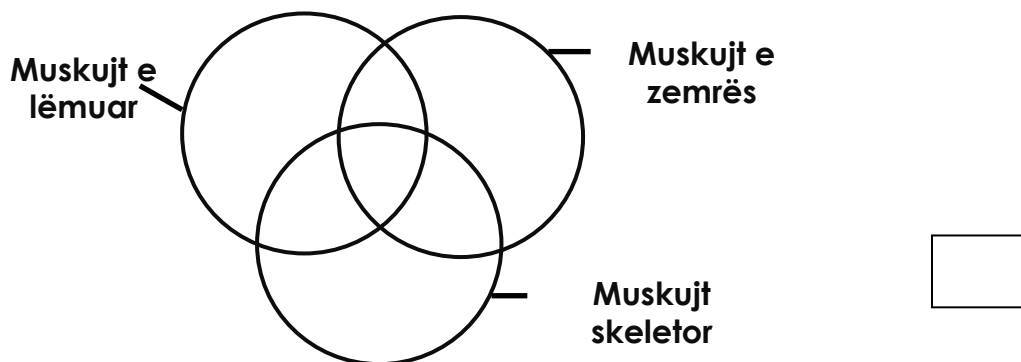
21. Radhiti nocionet e cekura në varësi nga procesi me të cilin janë në lidhje, në mënyrë të tillë që në diagramin e Venit të shënoni shkronjat përkatëse, duke pasur parasysh edhe zonat e paluara (vetitë e përbashkëta).

A – gojëza, **B** – dita, **C** – nata, **D** – kloroplasti, **E** – mitokondria,
F – energjia e liruar, **G** – lirimi i ujit, **H** – lirimi i oksigjenit, **I** – bimët, **J** – kërpudhat

22. Renditni nocionet e dhëna varësisht nga tipi i muskujve me të cilin janë të lidhur, në mënyrë të tillë që në diagramin e Venit të shkruani shkronjat përkatëse, duke marrë parasysh edhe zonat e palimit (vetitë e përbashkëta).

A – kontraksionet e shpejta, **B** – kontraksionet ritmike, **C** – kontraksionet e ngadalshme;
D – lëvizjet e vullnetshme, **E** – lëvizjet e pavullnetshme; **F** – qelizat muskulore me formë boshtore, **G** – qelizat muskulore me formë cilindrike,
H – qelizat muskulore të cilat ndërtojnë rrjetin e qelizave të lidhura; **I** – qelizat muskulore të cilat përbëjnë miofibrile

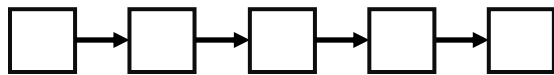

23. Konstatoni cilat prej thënieve të dhëna janë të sakta (S), gjegjësisht gabim (G), duke rrethuar shkronjën përkatëse (S ose G).

a) Kutikula është shtresë mbrojtëse e zgavrës së brendshme të shumë kimbave	S	G
b) Eshtrat më të vegjël në trupin e njeriut janë eshtrat e vegjël të cilët i ndërtojnë gishtërinjtë	S	G
c) Në biomet e tundrave mbizotërojnë bimët e larta me gjethe të gjëra	S	G
d) Kushtet e jetës në ujë janë më të barazuar se në tokë	S	G
e) Shtypja e rrënjës është fuqi e cila e shtynë ushqimin prej gjetthes ka rrënja	S	G
f) Gjithi i misrit nuk ka bishtin e gjethit	S	G
g) Të gjitha qelizat në trupin e njeriut kanë bërthamë	S	G
h) Qendra për uri gjendet në ndërmjettru	S	G

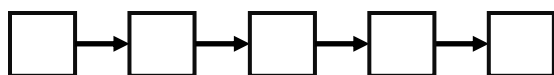
24. Radhitni pjesët e syrit (duke shënuar shkronjat përkatëse në katrorët e dhënë) në atë mënyrë që të fitohet rruga e saktë e kalimit të rrezeve të dritës e cila reflektohet nga objekti që e shikojmë.

A – thjerrëza e syrit, **B** – njolla e verdhë, **C** – trupi qelqor, **D** – retina, **E** – bebja e syrit

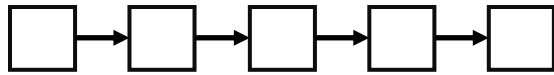

25. Me shkrimin e shkronjës përkatëse në katrorët e dhënë, renditni nocionet e dhëna me radhitje të saktë, në atë mënyrë që të fitohet rruga e cila përshkruan harkun reflektiv.

A – sistemi nervor qendror, **B** – fija nervore ndijore (sensitive),
C – receptori, **D** -fija nervore lëvizore (motorike), **E** - efektori

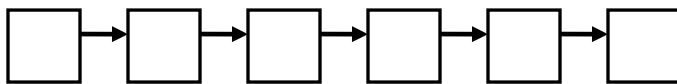
26. Me shënimin e shkronjës përkatëse në katrorët e dhënë, radhitni sipas rendit dhëmbët në nofull duke filluar nga i fundit në nofull.

A – prerësit, **B** – dhëmbi i pjekurisë, **C** – paradhëmballët, **D** – dhëmbi i syrit, **E** – dhëmballët

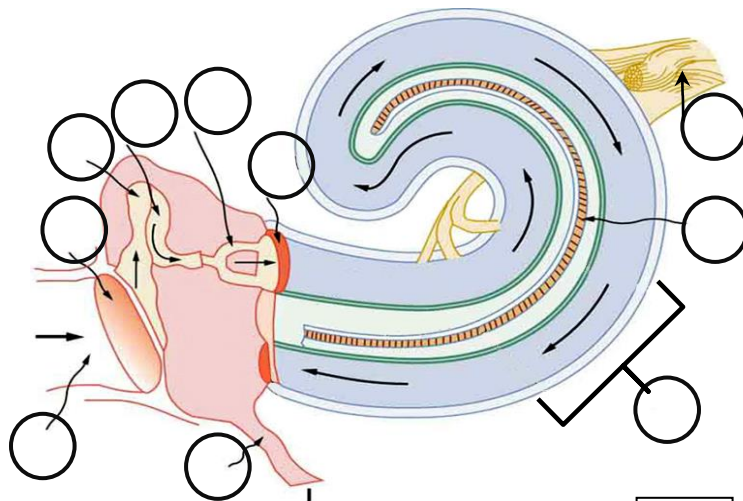
27. Radhitni nivelet e organizimit biologjik nga më i ulëti deri te më i larti, duke shënuar shkronjat përkatëse në katrorët e dhënë:

A – bërthama, **B** – ADN, **C** – kromozomi, **D** – indi, **E** – gjeni, **F** – qeliza

28. Në figurë të mëposhtme shkruani në rathët e dhënë shkronjat të cilat u përgjigjen pjesëve të veshit të mesëm dhe të brendshëm.

- A** – kërmilli
- B** – çekani
- C** – zengjja
- D** – kudhra
- E** – membrana e timpanit
- F** – qelizat e dëgjimit
- G** – nervi i dëgjimit
- H** – dritarja ovale
- I** – tubi i Eustahut
- J** – kanali i jashtëm i veshit

29. Një nga gjëndrat e ofruara nuk i përket bashkësisë së dhënë. Rrethoni Rrethojeni ndërfitësin dhe në vijat e mëposhtme arsyetoni përgjigjen tuaj.

- a) gjëndra e pështymës   b) gjëndra e mukozës së zorrës së hollë
 c) gjëndra e gjoksit   d) gjëndra e djersës
 e) gjëndra vjamore   f) gjëndra në mukozën e lukthit

---

30. Zgjidhni saktë asociacionin, në mënyrë të tillë që në fund të fitoni një nga sistemet e organeve:

qafa	„laboratori”	muskuli	vilet
rrënja	dy thela	qese	e majme
kurora	detoksikimi	acidi	verbër
32	tëmthi	lëngu	hollë

31. Krahasoni nocionet e dhëna sipas llojllojshmërisë biologjike duke shënuar simbolet përkatëse (>, < ose =) në vendet boshe në tabelën e dhënë.

>, < ose =		
kati i drurëve		pyjet gjetherënëse
rudinat		kullotat
stepet		fusha e misrit
pylli halor		pylli tropik

32. Me shënimin e shenjës (+) poshtë nocionit përkatës në tabelën e dhënë, shënoni:

- a) Organizmat te të cilët ekziston koka
- b) Përshtatja e organizmave në viset e ftohta
- c) Nocionet të cilat paraqesin organet

a)	hidra	planaria	kallamari	sfungjeri i detit
b)	bishti i shkurtër	veshët e shkurtër	qimja e shkurtër	kthetrat e shkurtra
c)	perioist	gabzherri	gjaku	gjuha

33. Në vendet e zbrazëta në tabelën e dhënë shënoni shenjën + varësisht nëse tipi i dhënë i reaksionit të lëkurës është shkaktuar me temperaturë të jashtme të lartë ose të ultë.

Reaksioni i lëkurës	Temperatura e lartë	Temperatura e ultë
Zgjerimi i kapilareve të lëkurës		
Tajimi i shtuar i gjëndrave vjamore		
Kontraksioni i muskujve të lëmuar të qimes		
Tajimi i shtuar i gjëndrave djersore		
Ngushtimi i kapilareve në lëkurë		

34. Lexoni tekstin, dhe pastaj përgjigjuni në pyetjet e shtruara.

“Shpendi kukuvajkë ka një mënyrë specifike të rritjes së të vegjëlve. Ajo thjeshtë vendos nga një vezë të saj në çerdhet e shpendëve këngëtarë. Ngjyra, laramania dhe madhësia e vezës së kukuvajkës janë të ngjashme me lëvozhgën e vezëve të shpezëve shtëpiake. Zogu i kukuvajkës zakonisht shtrihet para zogjve të tjerë nikoqir dhe ai kryesisht nga çerdhja i nxjerr vezët ose të vegjlit e shpendit nikoqir. Qiellza e zogut të vegjël të

kukuvajkës ka një ngjyrë të kuqe të zjarrtë, dhe kur e hap sqepin, më shumë tërheq prindërit - mikpritës, për këtë atë më shpesh e ushqejnë me fara se sa të vegjlit e vet. Për këtë shpesh të vegjlit tjerë mbeten të anashkaluar dhe nuk fitojnë ushqim të mjaftuar. Kukuvajka e rritur ushqehet me insekte të ndryshme, e nga njëherë edhe me dredhëza dhe krimba, madje edhe me krimba të mëndafshhtë me qime helmuese, dhe kështu i shkatërron një numër të madh të insekteve të padëshirueshme të cilët, përveç saj, nuk kanë armiq natyror ose i kanë shumë pak."

A) Siipas mënyrës së të ushqyerit, zogu i kukuvajkës i përket:

- a) autotrofëve
- b) saprofitëve
- c) miksotrofëve
- d) heterotrofëve
- e) parazitëve

B) Kukuvajka e rritur është në zinxhirin e të ushqyerit:

- a) konsumues i rendit I dhe II
- b) konsumues i rendit II dhe III
- c) konsumues i rendit II dhe IV
- d) konsumues i rendit III dhe IV

C) Cilsat kushte duhet të përmbushen në mënyrë që kukuvajkat të mundin të vendosin vezët në çerdhet e shpendëve tjera?

- a) numri i madh i vezëve të shpezëve këngënduese
- b) mungesa e mashkullit të kukuvajkës
- c) koha e njëjtë e parëzimit të kukuvajkave dhe shpezëve kënduese
- d) gjatësia e njëjtë e inkubacionit të vezëve të kukuvajkës dhe vezëve të shpezëve kënduese

D) Të vegjëlit e kukuvajkës kanë të njëjtën pozitë në zinxhirin e të ushqyerit si dhe individët e rritur:

- a) saktë
- b) gabim

Arsyetoni përgjigjen tuaj _____

_____

_____

_____

E) Numëroni të paktën 2 adaptime të shpendëve kukuvajka të cilat, pas vendosjes së vezëve në çerdhen e huaj, rrit gjasat për mbijetesën e saj:

---

35. Në bazë të paraqitjes së mëposhtme të piramidës trofike dhe të dijes tuaj të deritashme për mbizotërimin e mënyrës së të ushqyerit të disa anëtarëve të tij, shkruani në shtëpizat përkatëse anëtarët që mungojnë të rrjetit të ushqimit, dhe pastaj me shigjeta tregoni saktë 9 lidhjet e mbetura ndërmjet anëtarëve përkatës. Keni kujdes që disa anëtarë të veçantë në rrjetin e të ushqyerit mund të ushqehen me më shumë se një lloj të presë!

Rrjeti i të ushqyerit:

